

Vietnam-forslaget i Stortinget

Taler

Gunnar Garbo

Dato

24 oktober 1967

Sted

Oslo

- 1 Utenriksminister John Lyng må formodentlig være det første regjeringsmedlem
i parlamentarismens historie som har truet med å nedlegge sitt verv dersom
nasjonalforsamlingen skulle vedta en uttalelse som støttet hans egne og
Regjeringens synsmåter. Det er ikke rart at enkelte har vanskelig for å begripe
5 sammenhengen. En nærmere undersøkelse av den situasjon som oppstod i
Stortinget kan derfor være på sin plass.

Etter det tredje innlegget i trontaledebatten bad Ludvig Botnen om ordet
utenfor tur og satte fram dette forslag:

10

«I tråd med utanrikminister Lyngs innlegg i generalforsamlinga til Dei
Sameinte Nasjonar den 4. oktober 1967, vil Stortinget uttale at som eit første
steg for å nå fram til tingingar og fred i Vietnam, er det påkravt at USA utan
vilkår stoggar bombeåtaaka mot mål i NordVietnam.

15

Stortinget oppmodar Regjeringa om å syte for at den amerikanske regjering vert
gjort kjend med denne fråsegna.»

20

Reaksjonen på dette forslaget kan vel kort oppsummeres slik: Venstres
regjeringspartnere var irriterte, Høyre antakelig først og fremst fordi forslaget
ville skape vanskeligheter innenfor dets egne rekker, Kristelig Folkeparti og
Senterpartiet fordi en venstremann hadde tatt dette initiativ uten at de andre ble
rådspurt på forhånd. Arbeiderpartiet oppdaget etter hvert at Vietnam-forslaget
kunne skape splid innenfor koalisjonen, og partiet besluttet seg til å tie som en
25 mus om forslaget, mens koalisjonspartiene forhåpentlig stekte i sitt eget fett.

Dermed opplevde man den paradoksale og for Stortinget lite verdige forestilling
at den sak og det forslag som all spenning samlet seg om både innenfor og
utenfor salen, praktisk talt ikke ble omtalt under ordsiftet. Trontaledebatten

gikk sin gang, og utenom fire venstretalere var det få som kom inn på Vietnam-spørsmålet.

35 Forslaget utfordret Stortinget til å ta realitetsstandpunkt til et brennende spørsmål. Hvorfor gav utenriksministeren uttrykk for at det ville være meget vanskelig for ham «å akseptere stillingen som en passiv budbringer av et forslag med den spesielle utforming og spesielle karakter som det her er tale om»?

40 Botnen sa selv hvordan Venstre så på forslaget: «La meg straks få ta det atterhaldet at det slett ikke er meninga at vi skal stå fram som domar i denne striden. Føremålet er dette eine å hjelpa til med å gjera slutt på tragedien i Vietnam - og å gjera slutt på den før den utløyser ein endå større tragedie.» For Botnen var hovedsaken at det norske storting gjorde sitt til dette. Etter en omtale av USAs gode vilje sa han: «Det ville vera vanskeleg å skjøna at denne
45 nasjonen ikkje også skulle lyda til verdens røyst i ein så lagnadstung situasjon som Vietnam-konflikten har skapt.»

Forslagsstilleren sluttet seg til det syn som stadig flere også av de amerikanskvennlige medlemsstatene i FN har holdt fram: at det neppe er håp
50 om fredsforhandlinger før amerikanerne går med på å stanse bombeangrepene mot mål i Nord-Vietnam.

Dette er også utenriksministerens og Regjeringens syn, at amerikanerne bør stanse bombingene i nord, og vel å merke uten vilkår.

55 Synet ble første gang uttrykt av utenriksministeren i en replikkveksling i Stortinget 27. oktober 1966, hvor han sa om bombingene: «- og jeg har tatt det standpunkt at den bør stanses under enhver omstendighet uten noen indikator fra den annen side -.» Disse ord ble også sitert i en uttalelse fra statsministeren
60 27. juli i år.

Synet ble på nytt formulert av utenriksministeren i hans innlegg i FNs generalforsamling den 4. oktober 1967, hvor han sa at selv uten noen indikasjon om at Nord-Vietnam ville forhandle, burde en bombestans bli forsøkt som et
65 første skritt.

Enn ytterligere er synet nylig blitt gjentatt i statsministerens uttalelse til jugoslavisk presse: «Det er den norske regjeringens syn at bombingene av Nord-

70 Vietnam må opphøre, selv om det ikke kommer noen antydning fra Hanoi om en motytelse fra deres side.»

Hvorfor i all verden skulle så ikke Stortinget si det samme?

75 Utenriksministerens argumentasjon lå på to plan: at venstreforslaget angivelig ikke var så avbalansert som Regjeringens egne uttalelser og at det reduserte utenriksministeren til «en passiv budbærer».

Først balanse-synspunktet.

80

Lyng søkte å gjøre gjeldende at Botnens forslag stod i en helt annen stilling enn hans eget innlegg i generalforsamlingen. Som han sa: «Og Regjeringens uttalelser om stans av bombingene har funnet sitt uttrykk som et enkelt ledd i en samlet og avbalansert vurdering av en lang rekke faktorer i konflikten, og med
85 adresse til begge parter i konflikten, og også - jeg legger ikke skjul på det - med en viss anerkjennelse av USAs forhandlingsvilje.»

Dette balanse-argumentet slo godt an blant dem som ønsket at Venstre skulle trekke forslaget tilbake. Angivelig gikk forslagsstilleren her et farlig steg lenger
90 enn Regjeringen hadde gjort. Ut fra den argumentasjon som ble ført, skulle man tro at utenriksministeren i sin FN-tale hadde foretatt en meget omfattende vurdering av Vietnam-konflikten, hvor henstillingen til amerikanerne om bombestans bare inngikk som ett enkelt av de råd han hadde å gi om veien til forhandlinger og fred. Slike forholdet det seg imidlertid ikke.

95

Vietnam-avsnittet i FN-talen opptar knapt to maskinskrevne ark. Utenriksministeren oppholder seg der ved to spørsmål, de amerikanske langtidsmål og forutsetningene for å få forhandlinger i gang. Om det første punkt understreket han - og fastholdt han - at amerikanernes ord må stå til
100 troende når de erklærer at de vil trekke seg ut av området så snart det er skapt stabile forhold gjennom forhandlinger. Om det annet punkt hadde han å si følgende, som her gjengis i sin helhet:

«Jeg er helt enig med dem som har pekt på hvor meget enklere situasjonen ville
105 ha vært om Nord-Vietnam kunne gi en rimelig indikasjon på sin vilje til å forhandle, hvis USA skulle innstille bombingene av Nord-Vietnam. I denne forbindelse vil jeg også henvise til den tale som USAs president holdt sist fredag.

Men selv uten en slik indikasjon, er det den norske regjerings syn at en stans av bombingene i vesentlig grad ville bedre mulighetene for en etappevis utvikling i retning av en forhandlingsløsning. Ingen kan, naturligvis, forutsi svaret på en slik bombestans. Likevel tror vi at dette skulle bli forsøkt som et første skritt til å få forhandlinger i gang. Det synes å råde alminnelig enighet om at det ikke kan bli oppnådd noen varig eller rettferdig løsning ved rent militære midler. Man synes da å være henvist til å ta de sjanser og å prøve de muligheter som foreligger for å få åpnet forhandlinger.»

Altså: Det ville være ønskelig om Nord-Vietnam sa fra om at bombestans vil føre til fredsforhandlinger. Men selv uten et slikt forhåndstilsagn, og selv om resultatet er uvisst, mener den norske regjering at den amerikanske regjering bør gå til det skritt å stanse bombingene.

Venstreforslaget sier det samme. Som Lyng uttrykte det i sin replikk til Botnen: «Jeg vil gjerne si at jeg er selvfølgelig meget glad over den støtte i realiteten som herr Botnen har gitt mine og Regjeringens synsmåter.» Som han ser det i sitt hovedinnlegg: «Nå har jeg jo en følelse av at når det gjelder selve grunnsynet og selve det konkrete spørsmål om opphør av bombingene, så er der ingen som helst meningsforskjell mellom herr Botnen og meg.»

Det eneste moment i utenriksministerens resonnement i FN som ikke er nevnt i forslaget, er punktet om at situasjonen ville ha vært enklere hvis Nord-Vietnam ville antyde på forhånd at forhandlinger kom til å følge. Men utenriksministeren finner selv at dette punkt ikke kan tillegges avgjørende vekt. Han avfeier det. USA bør i alle fall stanse bombingene.

Til dette får tilføyes at forslaget uttrykkelig henviser til utenriksministerens FN-tale. Som de aller fleste stortingsvedtak er den konsentrert om det som er sakens hovedpunkt. Det må om nødvendig tolkes i lys av premissene. Både Botnen og de øvrige venstretalere som støttet forslaget, sluttet i alle hovedtrekk opp om den holdning som kom til uttrykk i utenriksministerens FN-innlegg.

Argumentet om at forslaget er dårligere «balansert» enn utenriksministerens egen oppfordring til amerikanerne, holder med andre ord ikke stikk. Man måtte i så fall komme til den konklusjon at den norske regjerings oppfordring til amerikanerne om vilkårsløs bombestans ikke skal tas altfor høytidelig. Den kan til nød uttrykkes i en lengre framstilling, som også inneholder en del vennlige

ord om USAs gode vilje, men kravet må ikke framtre så sterkt og klart at det blir påtrengende. Jeg nekter å tro at utenriksminister Lyng mener noe slikt. Jeg tror
150 at han ønsker at amerikanerne skal stanse bombingene.

Hvorfor skal Stortinget da ikke si det rett ut? Vi er allierte med De forente stater. Ingen annen nasjon har noensinne gitt oss en så rundhåndet hjelp i vanskelige tider. Men er vi amerikanernes virkelige venner og ikke noen
155 kryptiske etterplaprer, da får vi si vår oppriktige mening til dem, ikke minst når vi mener at de er inne på en farlig kurs. Dette er hensikten med forslaget. Det inneholder ikke noen underforstått kritikk av at «Regjeringen ikke har gitt et tilstrekkelig klart uttrykk for det norske syn», men det springer ut av et ønske om å styrke vekten av dette syn ved å sette nasjonalforsamlingens autoritet bak
160 det.

Og det kan vel ikke være i strid med Regjeringens mål?

Utenriksministeren gjorde gjeldende at Regjeringen etter forslaget var «reduert
165 til å være en passiv budbringer».

Det skulle ikke herske meget uenighet om at Stortinget ikke ofte bør vedta uttalelser som har karakter av opinionsytringer. Men det har forekommet før. Både i 1961 og i 1962 overvant Stortinget den tvil som måtte foreligge i så måte
170 og vedtok - med et halvt års mellomrom - uttalelser som fordømte prøvene med kjernefysiske våpen. I begge tilfeller ble Regjeringen anmodet om «å være en passiv budbringer», i det ene tilfellet overfor FNs generalsekretær og den sovjetrussiske regjering, i det annet tilfelle bare overfor FNs generalsekretær.

175 Utenriksministeren hevdet i Stortinget at i hvert fall i det ene av disse tilfeller var situasjonen meget spesiell - Sovjetunionen hadde gjenopptatt prøvesprengningene ikke langt fra Nord-Norge. Men man kan med god grunn spørre om ikke Vietnam-konflikten kan inneholde en større trusel også mot Norge. I en situasjon med økt internasjonal avhengighet, i en situasjon hvor det
180 å delta i en dialog med andre land og å påvirke opinionen andre steder i verden, også er blitt et utenrikspolitisk virkemiddel, i en slik situasjon må stundom spørsmålet reise seg om ikke et land skal legge hele sin tyngde i vektskåla ved at nasjonalforsamlingen selv sier sin mening. Det ligger i sakens natur at det ikke bør skje ofte. Vietnam-krigen kan være et tilfelle da det bør skje.

185

Og hvis Stortinget skulle bestemme seg for å vedta en slik uttalelse, går jeg ut fra at det ikke ligger under utenriksministerens verdighet å bringe den til den amerikanske regjeringens kunnskap. Jeg antar at Regjeringen ikke finner det uforenlig med sin rolle å overbringe et budskap fra Norges storting.

I denne forbindelse synes det verd å minne om den resolusjon det nederlandske annetkammer vedtok i slutten av august i år. Resolusjonen hadde fire punkter. Den bad Regjeringen om å appellere til amerikanerne om bombestans, om å gå inn for at frigjøringsfronten får delta i forhandlingene, om å appellere til Nord-Vietnam og frigjøringsfronten om at de på sin side begrenser sin militære aktivitet hvis bombingene stanses, og om å appellere til alle parter om å legge Geneveavtalen til grunn for forhandlingene.

Denne resolusjonen favner videre enn det forslag herr Botnen satte fram. Man må formodentlig si at den er mer radikal.

Formen er litt annerledes. Regjeringen blir bedt om å «appellere til» og «gå inn for» visse holdninger. Forskjellen er imidlertid helt formell. Utenriksminister Luns uttalte da også ved avslutningen av debatten at Regjeringen fant resolusjonen så verdifull at dens innhold ville bli brakt til den amerikanske regjeringens kunnskap. Den nederlandske regjering kviet seg altså ikke for å bringe bud fra landets nasjonalforsamling.

Jeg mener at jeg overfor har vist at verken balanse-argumentet eller budbringermomentet kan tillegges stor vekt ved vurderingen av venstreforslaget. De formelle innvendinger som måtte kunne reises, må under enhver omstendighet vike for ønsket om at Norge skal uttale seg for bombestans med all sin tyngde.

Hva er da forklaringen på at utenriksministeren ville finne det vanskelig å bringe et slikt budskap videre til den amerikanske regjering?

Forklaringen kan etter mitt skjønn bare være at utenriksministeren regnet med at Høyre ville komme til å gå imot forslaget. Man kunne komme i den situasjon at et forslag som sluttet opp om utenriksminister Lyngs Vietnam-politikk, ble vedtatt av et sterkt flertall i Stortinget, men mot Høyres stemmer. Det vil ikke være noen behagelig situasjon for et regjeringsmedlem utgått fra Høyre.

Men i Stortinget appellerte nettopp Høyres parlamentariske fører, herr Stray, til

nasjonal enighet om utenrikspolitikken. Det gis en bred nasjonal oppslutning om kravet om vilkårsløs bombestans. Det ville være en karikatur av parlamentarisme om opposisjonen innen utenriksministerens eget parti skulle hindre Stortinget i å støtte og underbygge utenriksministerens politikk i en sak hvor han har folkets store flertall i ryggen.

230

235

Kilde

Garbo, Gunnar: I brennpunktet - Innlegg om utenrikspolitikk. Oslo 1969.

Emner

Vietnam

240

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/vietnam-forslaget-i-stortinget>

245

250

255

260